

37. ԳԻԺ ԱՂՊՈՐ, ԽԵԼՈՔ ԱՂՊՈՐ ՆԱՂԼԸ

Ժամանակով էրկու աղպեր կային, մեկը խելոք էր, մեկը՝ գիժ։ Խելոքը պսակված էր, Գիժը աղապ էր։ Մի քանի տարուց եղբ Գիժն ասեց.— Իմ բաժինը տո՛ւ, ես բաժանվում եմ։

Խելոք աղպերն ասեց.— Ի՛նչ կա, որ ինչ տամ։

Ասեց.— Զի՛նի՛, պտի բաժանվեմ ես։

Երոր շատ զամաղալ արեց, ասեց.— Ունեցած-չունեցածներս մի եղ ա, է՛ն էլ տար քե՛զ։

էգսի օրը Գիժ աղպերը պարանը դրեց հղան շինքը, վե կալալ տարավ։

Շատ տարավ, քիչ տարավ, տարավ տեսավ մի մենծ քար կա, տարավ եղբ կապեց էդ քարիցը, ասեց.— Մենծ աղպե՛ր, իմ հղան գինը էրկու ոսկի ու կես ա, ըսօր, գիտամ, միջոց չունես, էգուց կգամ, կտանեմ փողը։— Եդ դառավ, էկավ տուն։

Աղպերը հարցրեց, ասեց.— Ընչի՞ տվիր եղբ։

Ասեց.— Էրկու ոսկի ու կիսի։— Ասեց.— էգուց կէթամ, կրեռեմ։

էն էգսի օրը գնաց, տեհավ, որ գիլանը, արջերը կաննած եղանը ուտում են, ասեց.— Իշխանավոր աղպրերտա՛նք, եղբ որ փայլ եք արեւ՝ ուտում եք, իմ փողը ե՞ր պտի տար։

էլի ինքն իրան ասեց.— Բա՛ն չկա, ըսօր, գիտամ, մաջալ չունեք, էգուց կգամ, կտանեմ։

Թողաց զնաց տուն:

Աղպերը էլի հարցրեց.— Փողը բերի՞ր:

Ասեց.— Ի՞նչ բերեմ, փայ ու փուշկ են անում, ղոնախլըղ էր ինչ էր, մաշալ շունին, մնաց էգուց էթամ բերեմ:

Էգսի օրը վն կացալ զնաց: Գնաց տեհալ ազոալ ա, ալափըս-տրակ ա, վրին կաննած ոսկոսներն են կռծում:

Ասեց.— Բա՛րե ձեղ, պոռճուր աղպերտինք, բա իմ փողը ե՞ր պտի տաք: Տենում եմ ձեղ մաշալ շունեք, թո՛ղ մնա, էգուց կգամ, կտանեմ:

Թողաց ու զնաց:

Գնաց տուն, էլի աղպերը հարցրեց, թե.— Փողը բերի՞ր:

Թե.— Չէ՛, պոռճուր աղպրտանքը մաշալ շունին, թողի էկա, էգուց կէթամ, կբերեմ:

Էգսի օրը վն կացալ, զնաց: Գնաց տեհալ օթմին շկար, անց կացալ քարի էն յանը, տեհալ Աղվեսը տափ ա կացել: Աղվեսը որ դրան տեհալ, վն կացալ, փախալ:

Ձեն տվեց քամակիցը.— Քալո՛ր, քալո՛ր, կաննի, փողս տո՛ւ:

Աղվեսը փախալ, էդ էլ ընկալ քամակիցը: Շատ զնաց, քիչ զնաց, Աղվեսը զնաց հասալ իրա բունը: Էդ էլ քամակիցը մտալ ըդրա բունը:

Մտալ՝ տեհալ որ մի գիհը ոսկի ա կիտած, մի գիհը արծաթ ա կիտած, մի գիհը սև փող ա կիտած, ասեց.— Քալո՛ր, իմ փողը տո՛ւ, ես էթամ:

Քալորը բան չսոսաց: Մեկ, էրկու, իրեք հետ ասեց, տեհալ քալորը բան չսոսաց, զնաց իրա ձեռովը էրկու ոսկի վն կալալ, մեկն էլ վն կալալ ատամովը կիսեց, կեսը քցեց դեն, էրկու ոսկի ու կեսը դրեց ջերը, մի գունդ էլ էն արծաթիցը վն կալալ, ասեց.— Քալո՛ր, էս էլ շինեմ ինձ ծամոն,— կռացալ, մի գունդ էլ վն կալալ, ասեց,— էս էլ տանեմ իմ աղպորը: Դե, մնաս բարո՛ւ, քալո՛ր, ես զնացի:

Վն կացալ զնաց տուն:

Մենձ աղպերն ասեց.— Բերի՞ր:

Ասեց.— Հա՛, քալորս կոտս բռնեց, տարալ իրանց տունը:

Ասեց.— Փողը տենանք, հլա՛:

Հանեց, շանց տվեց, տեհալ էրկու ոսկին սաղ ա, մեկը ատամով կտրած ա:

Աղպերն ասեց.— Էս խի՞ ես ջարդե ըսենց:

Ասեց.— Իմ հախը էրկու ոսկի ու կես էր, ես կիսեցի, վե կալա:

Ասեց.— Շա՞տ կար ընտեղ:

Ասեց.— Շա՞տ:

Ասեց.— Ա՛րի էթանք, էլի բերենք:

Ասեց.— Է՛թանք:

Վե կացան ամեն մեկը մի մի մեշոկ վե կալան, գնացին: Երոր հասան Աղվեսի բունը, տեհան Աղվեսը ընտեղ չի, իրանք լցրեցին շվալները ոսկով, վե կալան էկան:

Երոր իրանց գեղին մոտեցան, տեսան լիսը սկսում ա բաց-վիրը, խելոք աղպերը եգին-եգին գնաց տուն, որ մարդ չտենա, հա-մա Գիժ աղպերը ծանդր-ծանդր էթում էր:

Գնաց, մտավ գեղի մեջը, գլիրը պատահեց, ասեց.— Էդ ի՞նչ ա:

Ասեց.— Ոսկի ա, ի՛նչ ա:

Ասեց.— Տո՛ գիժ, ըդքան ոսկի կըլնի՞:

Ասեց.— Քեզ ի՛նչ, ես իմ քավորի տանիցն եմ բերում:

Ասեց.— Մեկը տա՞ս էս իմ տղին:

Մեշոկը վե դրեց, ասեց.— Ա՛ն էս մեկը քու տղին:

Ասեց.— Մի՛նն էլ տա՞ս իմ աղջկանը:

Ասեց.— Ա՛ն:

Ասեց.— Մի՛նն էլ տա՞ս իմ կնկանը:

Ասեց.— Ա՛ն:

Ասեց.— Մի՛նն էլ տա՞ս ինձ:

— Շան որդի, — ասեց, — իմ փողը պտի հատացնես, հասավ մի ոտը դրեց մի ոտի վրեն, էն մեկեկ ոտիցը քաշեց՝ էրկու արեց, դեն քցեց:

Խելոք աղպերը փողը եգին-եգին տարավ տուն, վե դրեց ու լկավ:

Էկավ, տեհավ, որ աղպերը գեղի դրաղին կաննած ա, գլրի ջամդակն էլ ընտեղ ընկած ա, ասեց.— Խի՞ ես սըպանել սրան:

— Բա ի՞նչ անեմ, մեկը ուզեց՝ տվի, մեկն էլ ուզեց՝ տվի, մեկն էլ ուզեց՝ էլի տվի, չկշտացավ, էլի ուզեց, տվի սըպանեցի:

Խելոք աղպերը ըտեղ ֆողը քանդում ա, գլրին ճխտում ա մե-ջը, որ չդտեն:

Թողում են, էթում տուն:

Էրկու, իրեք օրից եղը իմանում են, որ գլիրը սըպանվել ա,

ասում են.— Ո՛վ արած կըլնի, ով արած չիլնի. կա չկա, հեկոք աղպերն ու Գիժ աղպերը արած կըլնեն:

Գալիս են բռնում են, էրկսին էլ տանում են: Տանում են մի հոգի մեջ բռնում են, հեկոք աղպերը պարանով են կապում, Գիժ աղպերը ժնշըլով: Գալիս ա ճաշվա վախտը, սովածանում են:

Գիժ աղպերը ասում ա.— Սոված հմ հա:

հեկոք աղպերն ասում ա.— Ծա ի՞նչ անեմ, հաց ռ՞դդիան ա ըստեղ, դու հացի դարդն ես, չե՛ս դիդա: հրես կզան՝ մեղ կխնդդեն:

— Պտի խնդդե՞ն,— ասում ա Գիժ աղպերը ու թափ տալի ժընշիլը կտրում, ուղում ա փախնի:

հեկոք աղպերն ասում ա.— Ի՛նչ կըլնի, իմ պարանն էլ կտրես, իրար հետ փախչենք:

— Խի՞,— ասում ա,— ես իմ ժնշիլը կտրեցի, դու քու պարանը չես կարա կտրի՞:

— Չէ՛, չէ՛, ա՛րի ու կտրա:

Գիժ աղպերը քաշում ա կտրում, հեկոքը սկսում ա փախնիլ, Գիժը տենում ա ըստեղ մի պղինձ կա, էթում վեր ա ունում, քցում ա շալակը, ընկնում աղպոր ետևիցը էթում:

Աղպերն ասում ա.— էդ պղինձն ի՞նչ ես բեռ արել. վե քցա, փախնենք, էթանք:

— Խի՞ վե քցեմ, սոված հմ, տանեմ, կերակուր էփեմ, ուտեմ: Փախնում են, էթում ուրիշ երկիր: Արևը տալիս ա, մութն ընկնում ա էդ աղբրի կշտին, էդ աղբրի գլխին նստում են: Նստում են, տենում են զանգուակի ձեն ա դալի:

Մենձ աղպերն ասում ա.— Վե՛ կաց, նիլնենք ծառը, կարող ա մեր գեղից մարդ ըլնի, մեղ ճանանչեն:

Գիժ աղպերն էլ հեկոքի քամակիցը պղինձը քաշ տալո՞վ, քաշ տալո՞վ նիլնում ա ծառը:

հեկոքն ասում ա.— Ի՛նչ ես քաշ տալի էդ պղինձը, թող մնա ըստեղ:

— Չէ՛,— ասում ա,— դան տանե՞ն:

Նստում են ճղքերի վրեն, մի քիչ անց ա կենում, տենում են մի բաղրդյան էկավ, բեռները վե դրեց էդ ծառի տակը, կրակ արեցին, ըսկսեցին կիրակուր էփիլը:

Մի քիչ անցկացավ, Գիժ աղպերն ասեց.— Ուղում հմ դուա ըլնեմ:

Ասեց.— Ըտենց բան կըլնի՞ր, կթափի դրանց վրա. պղնձի միջին դուռ իլ, առավոտը կթափենք դեն:

— Ո՞նց թե,— ասում ա,— գիժ հո չե՞ս. պղնձի մեջը դուռ ըլնեմ, առավոտը կիրակուր էփեմ միջի՞ն:

Մի ոտը դրեց ծառի մի ճղքանը, պըպըզեց, սկսեց դուռ ըլնիլը, ոտը գնաց, ճոտքը կոտորվեց, ինքն էլ, պղինձն էլ էս ճղքից ընկավ էն ճոտքը, էն ճղքից ընկավ էս ճոտքը, շղջըղկալով ընկավ ներքև: Բազրգյանները լեղապատառ ապրանքը թողին ու փախան: Խելոք աղպերը որ տեհավ՝ դրանք փախան, վեր էկավ, նստեցին կրակի կշտին, դրանց էփած կիրակուրը կերան:

Լիսը որ բացվեց, էդ բազրգյաններից մինն ասեց.— է՛թանք, տենանք էդ ի՞նչ էր յարար:

էկավ, տեհավ կրակի մոտին էրկու հոգի նստած են:

Աղպերն ասեց.— Ա՛րի, ա՛րի, ա՛րի տաքացի:

էկավ, նստեց:

Ասեց.— Քեզ ատամ ունե՞ս:

Ասեց.— Բա՛ չունե՞մ:

Ասեց.— Բա՛ց արա, տենանք:

Բաց արեց, Գիժը մի թեժ կրակ վե կալավ ու ճխտեց բերանը, դա վե կալավ, ռա՛փ, ա՛փ, ա՛փ՝ անելով փախալ: Երոր հասավ հընկորտանց մոտը, հընկերտանքը հարցրին, թե.— Ի՞նչ կա:

Ասեց.— Հա՛պ, պա՛-պա՛:

Ասին.— Խեղճի լեղուն բռնվել ա, ո՛վ ա գիտում, ի՞նչ ա պատահե,— ասին ու վե կացան, փախան:

Զորս օր, հինգ օր ըտեղ մնացին, Խելոք աղպերն ասեց.— վե կենանք, ըստիան էթանք:

Գիժ աղպերը վե կացավ, բազրգյանների տեղաշորը վե կալավ դրեց պղնձի մեջ, շըլակեց:

Խելոք աղպերն ասեց.— Ա՛յ տղա, ի՞նչ բանի վրա ես, արե փողն ու ոսկեղենը ջոկի վե կալ, տեղաշորի եննուցը ի՞նչ ես ընկել:

Ասեց.— Փողն ու ոսկին քեզ ըլնի, չեմ ուզում, տեղաշորն ինձ: Պտի տանեմ, որ քենմ:

Խելոք աղպերը փողը, Գիժը տեղաշորը վե կալան, ընկան ճամփա, գնացին: Շատ գնացին, քիչ գնացին, օրվա մի օրը մութն ընկավ, սկսեց վարար անձրև գալ:

Գիժ աղպերը տեղաշորը քցեց, մտավ մեջը տաղ արեց, Խելոքը

մնաց անձրևի տակին թրշվեց, դողաց, աղպորը խնդրվեց, թե.—
նս էլ դա՞մ պառկեմ, տաքանամ:

— Զո՛ւլի, շո՛ւլի, գնա՛ քու փողի վրա պառկի, փողն իր վեր
ունում:

Շլինքը թեքեց, նստեց աղպերը, դողաց մինչև լիսը բացվեց:
Երոր լիսը բացվեց, ասեց.— Ա՛րի, ա՛րի, ա՛րի դու էլ պառկի:
Ասեց.— էլ ի՛նչ պառկեմ, վե կաց, է՛թանք:

Վե կացան էլի ընկան ճամփա, գնացին:

Գնացին, շատ գնացին, քիչ գնացին, աստված գիտա, մի օր
արևը տվեց, մոլթն առաւ, բանձրացան սարի գլուխը, տեհան մի
ճրագ ա էրևում: Գիժ աղպերն ասեց.— է՛թանք էնտեղ:

Խելոք աղպերն ասեց.— էթանք ընտեղ ի՞նչ անենք, ըստեղ
պառկենք, լիսը բացվի, էթանք:

Ասեց.— Մութը տեղը խի՞ պառկեմ, հազիր էն ա ճրագ, կէթամ
ընտեղ կպառկեմ:

Ասեց, բշեց գնաց. Խելոքն էլ եննուցը գնաց:

Գնացին, տեհան մի դաղա, մտան նեքսե, տեհան դեկերը պառ-
կած են. Գիժը աղպոր կուռը բռնեց, տարավ քոմմըքի գլխավիրևը
պառկացրեց, իրա տեղն էլ ջոկ քցեց, համա Խելոքի քոմմը շտարավ:

Դեկերը մեկ-մեկ իրար դարթնացրին, էկան Խելոք աղպոր կուռ-
տը, թոփ էլան, ասեցին.— Դուք ո՞նց սիրտ արիք, առանց մեզ իմաց
տալու էկաք ըստեղ պառկեցիք:

Խելոք աղպերն ասեց.— Երոր դուք քնած իք, չըմբըշեցինք ձեզ
վե կացնենք:

Դեկերը երկյուղ արին, թե՛ էրևում ա ըստոնք շատ դոշաղ են,
որ իրանց բանի տեղ էլ չգրին:

Իրար մեջ խոսացին, ասեցին.— Լավն էն ա, մենք ըդրանց հետ
աղպեր ըլնենք, թե չէ մեզ կսրպանեն:

Խորուրդ արեցին պրծան, էկան Խելոք աղպոր մոտը, ասեցին.—
Մենք օխտը աղպեր ենք, ըլնենք իննը:

— Ըլնե՞նք,— ասեց Խելոք աղպերը,— մի տեղ աշխատենք,
մի տեղ ուտենք:

Քնեցին իրար հետ, առավոտը վե կացան, Գիժ աղպորն ա-
սին.— Գնա՛ էս սարի քամակը, շոբան կա, մի ոշխար ուզա՛, բե՛ր
ուտենք:

Գիժ աղպերը վե կացավ գնաց: Հասավ շորանի կուշտը, շորանին ասեց.— Մի շորս-հինգ հատ ոչխար լավերիցը ջկա՛, տո՛ւ:

Չորանն ասեց.— Գիժ ես, ո՛ւմ ոչխարը տամ:

— Տո՛ւր,— ասեց,— ո՛ւմն ըլնում ա, թող ըլնի:

— Ի՛նչ ես գիժ-գիժ խոսում,— ասեց,— վե կա՛ց ռադ ի՛լ՛:

Գիժը բարկացավ, վե քցեց շորանին, մի ոտը դրեց մի ոտին, էն մեկել ոտից քաշեց, արեց էրկու, քցեց էն յանը, սաղ սուրուն քշեց դպա դեերի տունը:

Դեերը տեհան, որ ոչխարը քոմմա վեր ա կալել, բերել ա, ասեցին.— էս ի՛նչ խարար ա, ասեցինք՝ մի հատ բեր, հմի սաղ գեղը թոփ կըլնի կգա:

Մի հինգ հատ ջկեցին, մնացածը տարան հեռու բրախ տվեցին, էկան:

Մի էրկու օր, իրեք օր արանքը անց կացավ, գոմշի տիկը տվեցին Գիժ աղպորը, ասեցին.— Գնա՛ սարիցը ջուր բի:

Գոմշի տիկը քցեց շըլակն ու գնաց դպա սարը: Հասավ ջրի կուշտը, ասեց.— Հազիր կկապեմ, էլ խի՞ եմ տկոլ տանում:

Քաշեց ջրի առաջի մենծ-մենծ քարերը պոկեց, ջուրը կապեց դպա դեերի տունը:

Ջուրն էկավ էրը² լցրեց:

Դեերը վե կացան, «Ա՛յ հարա՛յ» արին.— Վե կացե՛ք, էթանք ջուրը կտրենք:— Ջուրը կտրեցին, Գժին ասին,— խի՞ կապեցիր ջուրը:

Ասեց.— Ես հո ձեր նոքարը չեմ՝ ամեն օր էթամ, ձեզ հմար տկոլ ջուր բերեմ. ջուր ա էլի, կապեցի, խմե՛ք:

Արանքը մի քանի օր անց կացավ, ասեցին.— Գնա՛ մեր բաղիցը մի շըլակ ցախ վե կալ, բե՛:

Վե կացավ, պարանը վե կալավ գնաց, շորս-հինգ տարվա տընկիքը քոքով հանեց, դրեց³ պարանի վրա, համարյա մի սել, շըլակեց, վե կալավ, էկավ:

Դեերը տեհան, որ բաղումը ծառ չի թողե, քոմմա քոքով հանել ա բերի:

¹ Կորի՛ր, գնա՛ (Մ. Բ.):

² Այր (Մ. Բ.):

³ Այս բառը մենք ենք ավելացրել (Մ. Կ.):

Խելոք աղպորն ասեցին.— Էս ի՞նչ օյին ա հանել քու աղպերը մեր գլխին. էլ ըստուց դենը տեղ չդրկենք, ո՛րդե էթում ա, մեղ վնաս ա տալի:

Էդսի օրը դեբոր վե կացան, տնկիքը վե կալան, տարան բաղը, որ թաղաղան տնկեն, էլ դրան շտարան: Դա մնաց տանը, տեհավ դեբորի կնանիքը, էրեխեքը դուռ էկան արևումը նստեցին ջանները քորեցին:

Տեհավ որ ջանները քորում են, ասեց.— Խեղճերը շատ կեղտոտ են, ջուր դնեմ, ըդրանց լեղացնեմ:

Բերեց իրա բերած պղնձովը ջուր տաքացրեց, համարյա տաք-նէրկու կուժ ջուր կտաներ պղինձը, ընթան վառեց, որ ջուրը եռաց, նոր մեկ-մեկ դրանց ոններիցը բռնեց, ճխտեց պղնձի մեջը, սաքի թե լեղացնում ա, տարավ դրեց տեղաշորի մեջը:

Խելոք աղպերը բաղիցը եղ դառավ էկավ տուն, ասեց.— Մի՛ տենամ ինչ ա անում աղպերս:

Էկավ տուն, Գիժն ասեց.— Թամաշ արա տե՛ս, դեբորի կնանոնցն ու էրեխեքանցը լեղացրել եմ, պառկացրել, տես ո՞նց են ծիծաղում:

Խելոք աղպերը տեհավ, որ քովմա էլ խաշվել են, սատկել: Գիժը դեբորի տանը էլ բրի՛նձ, ձա՛վար, ե՛ղ լի թողն, բերել ա ածել էդ պղնձի մեջը, քաշովի ա էփում:

Խելոք աղպերը ասեց.— Վե կա՛ց, փախնենք, դեբոր հրեա կդան, մեղ կսրպանեն:

Ասեց.— Ո՛ւր փախնենք, քաշովի եմ էփե, ուտենք, նո՛ր էթանք:

Խելոքն ասեց.— Դու գիտաս, ես փախնում եմ, ուզում ես արի, ուզում ես մի դա, որդի որի ա՝ դեբոր կդան, քեղ կսրպանեն:

Խելոք աղպերը փախավ, Գիժը պղինձը վե կալավ դրեց ուսին՝ տաք-տաք, ընկավ աղպոր եննուցը, ղնաց:

Դեբոր էկան տուն, տեհտեհ որ քովմա կնանիքն ու էրեխեքը սրպանած են, վե կացան օխտն աղպերներով ընկան դրանց քամակը: Խելոք աղպերը եղ թամաշ արեց, տեհավ էդ դեբոր օխտն էլ ո՞նց են գալի, դուգումը կոտրվեց՝ նստեց: Գիժ աղպերն էլ նստեց, պղինձը դրեց առաջն ու կերավ: Դա ուտում ա, Խելոք աղպերը դողում ա: Դեբորն էկան հասան, Խելոք աղպոր յախեն բռնեցին, էն ա պտի սրպանեին: Գիժ աղպերը ըսկի տերը չէր ըլնում, նստած իրա հմար ուտում էր, Խելոքը վե կացավ, մի բուռ ֆող վե կալավ, քցեց պղնձի մեջը, Գիժը հենց իմացավ, թե դեբոր վե կալան քցեցին ֆողը

պղնձի մեջը, գիժ-գիժ վե կացա՛վ՝ հասա՛վ դէերին, մի-մին սըպա-
նեց, վե քցեց, օխտին էլ վե քցեց, նո՛ր աղպորն ասեց.— Ա՛րի հաց
կե, սոված ես:

Աղպերը ուրախացա՛վ, նստեց հետը կերա՛վ:

Եբոր կերան պրծան, խելոք աղպերն ասեց.— էլ ո՞ւր էթանք,
քոմմա դէերին սըպանեցիր, էթանք ընդոնց տանը նստենք:

Վե կացան էկան, հասան դրանց տունը, նստեցին ըտեղ, իրանց
հմար ապրեցին:

Ըդրանք հասան իրանց մուրաղին, ով որ կարոտ ա՛նա էլ հաս-
նի իրա մուրաղին:

Աստվածանից իրեք հատ խնձոր ընկա՛վ, մեկը՝ ասողին, մեկը՝
լսողին, մեկն էլ՝ անկաջ դնողին:

